

N:o 145.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 20 maj 1903.
 — — — — Andra Kammaren den 20 — —

*Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckt motion
 angående lösen för byggnader, som afhysts från det
 för statens järnvägar aftagna området i Malmberget.*

(Statsutskottets utlåtande n:o 94).

Till Konungen.

I en inom Riksdagen väckt motion har hemställts, att Riksdagen ville medgifva, att lösen finge, på de villkor Riksdagen kunde bestämma, utgå för de byggnader, som afhystes från det för statens järnvägar aftagna området i Malmberget.

Till stöd för berörda hemställan har i motionen anförts följande.

»Vid 1901 års riksdag väcktes af undertecknade en så lydande motion:

Såsom bekant, har vid Malmberget inom Gellivare socken kronan förut ägt och ensam disponerat all mark omkring grufvorna och de för dem utlagda utmälen.

Då emellertid, såsom 1898 års statsutskott yttrade, 'omständigheterna oemotståndligt framkallat behovet af bostäder', inträffade det, att befolkningen började utan särskildt tillstånd uppföra bostäder åt sig här och hvar på den kringliggande kronomarken. Och i följd af de i alla afseenden oordnade förhållandena blefvo

dessa byggnader naturligtvis uppförda på det mest provisoriska sätt. Sålunda uppkom den s. k. kåkstaden.

Af den mark, hvarå nämnda byggnader uppförts, har emellertid 1899 års Riksdag beslutat dels utarrendera en del till aktiebolaget Gellivare malmfält, dels för järnvägens behof aftaga ett visst område och dels afskilja jord, för att, enligt uppgjord regleringsplan, fördelad i tomter, upplåtas till enskilda med äganderätt för bebyggande.

Enligt Riksdagens beslut skulle de å bolagets arrendemark uppförda byggnader jämte tomtområden afträdas, när sådant kunde finnas erforderligt vare sig med hänsyn till bolagets behof af utrymme för sin rörelse, af hälsovårdsskäl eller för åstadkommandet af ordnad byggnadsverksamhet; dock ålåg det bolaget att därvid erlägga lösen för byggnadernas värde. Däremot meddelas ej något beslut om lösen för byggnader, uppförda å järnvägens eller stadssamhällets områden, och någon utredning om anledningen därtill återfinnes ej heller i de till ärendet hörande riksdagshandlingarna. Det är klart, att en dylik åtskillnad måste ställa sig obillig för dem, som haft sina byggnader uppförda utom det till bolaget upplåtna området.

Å den för järnvägen undantagna mark hafva nu i slutet af förra året genom järnvägsförvaltningens åtgöranden blifvit afhysta samtliga därå uppförda byggnader till ett antal af omkring trettio, utan att ägarne bekommit någon ersättning för dem. Det kan dock ej anses staten värdigt att väl förbinda bolaget utgifva ersättning för byggnad å bolagets arrendejord, men själf undandraga sig sådan ersättning, när staten för sin egen inkomstgifvande rörelse tager i anspråk en del af kåkstadens område. Tydiligen föreligger här också allenast ett förbiseende.

Något annorlunda ställer sig saken i afseende å byggnaderna på det blifvande stadssamhällets område. Köparen af en tomt kan här ej tillförbindas ersätta en på tomten förut uppförd byggnad. Ersättningen kunde visserligen utgå af köpeskillingarna för tomterna, men då dessa enligt Riksdagens beslut må tills vidare och intill dess annorlunda kan varda bestämdt användas till bestridande af sådana utgifter, som finnas erforderliga för områdets behöriga ordnande, skulle det senare ändamålet därigenom utan tvifvel blifva för mycket åsidosat. Ägaren af ett hus har här också tillfälle att bevara detsamma genom att inköpa själfva tomten, till hvars inlösen

äfven företrädesrätt under viss förutsättning utlofvats sådan husägare. Dock står dylik utväg ej öppen för den, hvilkens byggnad är uppförd å mark, som afsatts till gata, torg eller allmän plats.

Under det sistlidne sommar af åtskilliga riksdagsmän gjorda besök i Malmberget bragtes denna fråga på tal från arbetarnes sida. Och vid ett nyligen hållet, talrikt besökt möte med Malmbergets arbetare, uttalade mötet ett bestämdt kraf på att järnvägsförvaltningen borde ersätta de husägare, som afhysts från järnvägens område, för deras förluster. Dessutom uttalade mötet önskvärdenheten af att ersättning måtte af tomtmedlen tillerkännas de personer, som hade sina hus å tillämnade gator, torg och allmänna platser inom stadssamhällets område.

Då dessa önskemål och i all synnerhet det första synas oss billiga och förtjänta af tillmötesgående, hemställa vi vördsamt,

att Riksdagen ville medgifva, att lösen må, på de villkor, Riksdagen kan bestämma, utgå dels för de byggnader, som afhysts från det för statens järnvägar aftagna området i Malmberget, och dels för de hus, som uppförts å mark, hvilken därstädes enligt uppgjord regleringsplan upplagts till gator, torg och allmänna platser.

Statsutskottet afstyrkte helt och hållet det sista yrkandet uti motionen. Beträffande åter motionärernas första hemställan anförde statsutskottet, att billigheten syntes kräfva, att de personer, som uti ifrågavarande trakt uppfört bostäder och andra byggnader å den mark, som bibehållits för statsverkets räkning, icke försattes i sämre ställning än de, som slagit sig ned på det af staten numera utarrenderade område och hvilkas billighetsanspråk blifvit af statsmakterna vid utarrenderingen vederbörligen tillgodosedda. Någon ersättning för byggnaderna syntes alltså utskottet skäligen, i likhet med hvad beträffande lägenhetsinnehafvare å den till Gellivare malmfält upplåtna mark ägt rum, böra å allmänna medel tilldelas nu ifrågavarande lägenhetsinnehafvare, hvilka samtliga skulle hafva blifvit från lägenheten afhysta, med undantag af tre, hvilka, på därom gjorda framställningar, af järnvägsstyrelsen beviljats anstånd med afflyttningen intill instundande sommar. Då emellertid utskottet inhämtat, att åtskilliga af dessa afhysta lägenhetsinnehafvare den 4 februari 1901 hos Kungl. Maj:t gjort ansökan om ersättning af statsmedel för förluster genom bortförandet af dem tillhöriga byggnader och frågan alltså vore föremål för Kungl. Maj:ts pröfning,

fann sig utskottet icke äga anledning att för närvarande förorda någon särskild åtgärd i ärendet från Riksdagens sida.

Denna statsutskottets hemställan blef af Riksdagen bifallen.

Emellertid har nu den i statsutskottets utlåtande omförmälda framställningen hos Kungl. Maj:t blifvit afgjord. Genom ett i december 1902 expedieradt utslag har Kungl. Maj:t nämligen funnit densamma icke föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I nämnda ärende hade från Konungens befallningshafvande i Luleå och järnvägsstyrelsen afgifvits infordrade yttranden, hvari ansökningen afstyrktes. Båda myndigheterna framhöllo därvid, att sökandena ej hade någon rätt till grunden, hvarå byggnaderna uppförts. Myndigheterna ansågo ej heller, att ur billighetssynpunkt kunde hämtas något stöd för ett bifall, och framhöllo i detta afseende särskildt, att sökandena, ehuru anmodade att flytta bort sina hus, ej gjort detta godvilligt. Befallningshafvande fann dessutom, att ett bifall till framställningen skulle verka som en uppmuntran till fortsatta inkräktningar å kronans mark.

Myndigheterna bedömde således saken företrädesvis ur en snäf formell synpunkt. De sakliga rättsgrunder, som i öfverensstämmelse med Riksdagens åren 1899 och 1901 uttalade uppfattning talade för bifall till ansökningen, ägnades icke någon som helst uppmärksamhet. Följaktligen lämnades af myndigheterna äfven obesvaradt det grannliga spörsmålet, hvarför de personer, som uppfört hus på det för staten aftagna området, skulle sättas i en sämre ställning än ägarne af byggnader, uppförda på den till malmbolaget upplåtna marken. Och man kan med skäl fråga, om det är staten värdigt att söka vinna någon liten besparing i de eljest frikostiga utgifterna för järnvägsanläggningarna där uppe genom att på formella grunder undandraga sig att ersätta obemedlade arbetare deras lilla egendom, som staten beröfvar dem genom järnvägsanläggningen.

Då Kungl. Maj:t ej anfört några särskilda grunder för sitt afslag, får man väl förutsätta, att detta äfven innefattar ett godkännande af de hörda myndigheternas uppfattning.

Häremot står då Riksdagens uttalade mening i motsatt riktning. Någon anledning för Riksdagen att nu frångå denna mening synes ej föreligga, såvida man ej anser, att statens stora utgifter på senare tider för vidtutseende ändamål redan försatt landet i en sådan förlägenhet, att staten ej vidare har råd att fullgöra sina förbindelser i småsaker. Därtill kommer, att Kungl. Maj:ts pröfning afser endast

sju husägares anspråk. De öfriga hafva förlitat sig på Riksdagens pröfning af ärendet, och synes oss därvid särskildt sådana personer, som själfva begagnat sina hus till bostad, förtjäna att ihågkommas med skäligen ersättning».

Riksdagen får till en början erinra, att förutom det område, som i motionen torde vara närmast afsedt, eller det, som för statens järnvägars räkning ursprungligen tagits i anspråk, finnes ett annat därtill beläget, med bokstäfverna k, l, o, k, i den vid Eders Kungl. Maj:ts proposition n:o 84 till 1899 års Riksdag angående upplåtelse af mark vid Gellivare malmberg fogade karta betecknad område, hvilket enligt kungl. brefvet den 14 mars 1902 blifvit till kungl. järnvägsstyrelsen öfverlämnadt. Äfven å sistnämnda område hafva en mängd mindre trähus eller s. k. kåkar utan vederbörligt tillstånd af enskilda personer uppförts.

Enligt hvad i motionen erinrats, uttalade statsutskottet vid 1901 års riksdag, med anledning af då väckt förslag i enahanda syfte som det nu föreliggande, den mening, att billigheten syntes kräfva, att de personer, hvilka å den del af kronan tillhörig mark i Gellivare, som bibehållits för statsverkets räkning, uppfört bostäder och andra byggnader, icke försattes i sämre ställning än de, som slagit sig ned på det af staten utarrenderade område af samma mark och hvilkas billighetsanspråk blifvit af statsmakterna vid utarrenderingen vederbörligen tillgodosedda. Någon ersättning för byggnaderna syntes alltså utskottet skäligen böra, i likhet med hvad beträffande lägenhetsinnehafvare å den till Gellivare malmfält upplåtna mark ägt rum, af allmänna medel tilldelas förstberörda lägenhetsinnehafvare.

Riksdagen delar i hufvudsak förenämnda uppfattning, men anser, att utredning i hvarje särskildt fall bör åvägbringas för utrönande, om och i hvad mån ifrågavarande ersättning bör utgå. Såsom i motionen äfven meddelats, hafva några af dessa lägenhetsinnehafvare hos Eders Kungl. Maj:t gjort ansökan om ersättning af statsverket för förluster vid bortförande af byggnader från ofvanberörda område; men har Eders Kungl. Maj:t, efter inhämtande af yttrande från vederbörande myndigheter, enligt kungl. bref den 31 december 1902 icke funnit ansökningen till någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda. Att ytterligare åtgärder vidtagas för att bereda bemälda sökande, hvilkas ersättningsanspråk sålunda redan blifvit pröfvade och afslagna, lösen för afhysta byggnader,

anser sig Riksdagen under nuvarande förhållanden icke kunna besluta. Men däremot synes utredning böra verkställas angående de billighetsanspråk, som från öfriga af ifrågavarande lägenhetsinnehafvare skäligen kunna i förevarande afseende framställas.

Sedan en sådan utredning gifvit vid handen, i hvilka afseenden ersättning bör till lägenhetsinnehafvare utgå, torde det böra ankomma på Eders Kungl. Maj:t att bestämma den ordning, i hvilken tillgång till ersättningens utbetalande bör af allmänna medel beredas.

På grund af hvad såunda blifvit anfördt, får Riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående den ersättning, som för förlust vid bortförande af byggnader från det till statens järnvägar upplåtna område af kronans öfverloppsmark omkring Gellivare malmberg bör lägenhetsinnehafvare på grund af billighetskäl beredas, samt därefter vidtaga den åtgärd för sådan ersättnings utgående, som Eders Kungl. Maj:t kan finna vara af förhållandena påkallad.

Stockholm den 20 maj 1903.

Med undersätlig vördnad.